

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 34.

Lördagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Odelberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående medgifvande för under bildning varande Luleå järnverksaktiebolag att för visst fall erhålla malm från grufvor i Gellivare socken af Norrbottens län.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 40, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning angående anordnande af nya ämbetslokaler åt länsstyrelsen i Uppsala län m. m.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 41, till Konungen, angående ändring i tullen för vissa slag af elektriska maskiner.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 42, till Konungen, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 3 § och 2 kap. 14 § i lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift, dels ock två med föranledande af propositionen väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets den 7 innevarande månad bordlagda memorial och betänkanden n:is 17—19.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 23 och 26 nästlidne mars bordlagda utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar,

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af ett Visborgs kungsladugård tillhörande område,

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösningspriset å till statsverket hembjudna frälseräntor,

n:o 53, i anledning af väckta motioner i fråga om utredning och förslag angående inlösen till statsverket af frälsekatteäntor,

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till restaurering af gråbrödraklostret i Ystad, samt

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag för restaurering af Heliga Trefaldighets församlings kyrka,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 23 och 26 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 22 och 23 sistlidne mars bordlagda memorial n:o 7, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens hufvudkontor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 22 och 23 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion angående formen för äktenskaps ingående.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 143, hade herr *J. J. Byström* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande vore i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t

anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande bestämmelser angående formen för äktenskaps afslutande, att rätt att ingå äktenskap inför borgerlig myndighet måtte medgifvas jämväl dem, hvilka för närvarande äro i sådant afseende uteslutande hänvisade till vigsel inom svenska kyrkan eller främmande trossamfund.

Om ändrade bestämmelser ang. formen för äktenskaps afslutande.

Vid utlåtandet var afgifven reservation af herrar *Hedenstierna* och *Ridderbjelke*, hvilka dock ej däri angifvit sin mening.

Herr Hedenstierna: Jag har icke kunnat låta ifrågavarande motion passera lagutskottet utan att medelst reservation där tillkännagifva, att jag fortfarande har en från utskottets ledamöters flertal afvikande mening.

Visserligen har numera kyrkomötet, där motion väckts af en framstående prästman om införande af antingen obligatoriskt civiläktenskap eller fakultativt sådant, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, »det Kungl. Maj:t tacktes vidtagna åtgärder till den förändring i gällande äktenskapslagstiftning, att åt alla sådana svenska medborgare, för hvilka enligt nu gällande lag kyrklig vigsel är den enda lagliga formen för äktenskaps ingående, medgifves rätt att, om de så önska, inför borgerlig myndighet i stället för genom kyrklig vigsel ingå äktenskap; samt att därvid sådana bestämmelser tillika varda meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida». Men då bifall till den ifrågavarande formen för äktenskaps ingående skulle nödvändiggöra vidt och djupt gående ändringar i våra nu gällande lagar och man i sakens nuvarande outhärliga skick och då Kongl. Maj:t ännu ej haft tillfälle vidtagna de åtgärder, kyrkomötet redan begärt och hvilka Kungl. Maj:t sannolikt icke lär underlåta att vidtagna, icke kan öfverskåda dessa ändringars hela räckvidd, finner jag mig föranlåten att nu yrka afslag å såväl förevarande motion som lagutskottets utlåtande.

Herr Sjöholm: Herr grefve och talman, mina herrar! Vid ett föregående tillfälle, då frågan om civiläktenskapets utsträckning förekom, har jag här i kammaren på angifna grunder motsatt mig detta, och jag har äfven vid det senaste kyrkomötet röstat mot den skrifvelse till Konungen, som finnes intagen i utskottets utlåtande. Min uppfattning i frågan är i denna stund oförändrad och jag anser det som en olycka, om civiläktenskap blefve infördt, på sätt lagutskottet hemställt. Jag skall icke i något hänseende upp-
repa hvad herrarne förut hört från min mun i denna fråga, men en tystnad nu skulle möjligen kunna tolkas, som om förändrade förhållanden och nya erfarenheter hade bragt mig på andra tankar, och därför vill jag förekomma detta genom att fästa herrarnes

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

uppmärksamhet på något, som på sista tiden timat, som gör denna fråga ännu mera betänkelig och svårlöst.

Motionären säger, att närmaste anledningen, hvarför han nu väckt denna fråga till ny behandling, är den, att kyrkomötet uttalat sig för saken. Detta är en sanning med modifikation, ty kyrkomötet har gjort ett ganska viktigt tillägg eller ett villkor, »att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida». Detta villkor utgör, såvidt jag förstår, en omöjlighet, såvida civiläktenskapet för kontrahenterna skall vara fakultativt. Det uppvisades under diskussionen vid kyrkomötet, att om vederbörande präst får rättighet, där han så pröfvar skäligt, att vägra vigsel, blir äktenskapet för kontrahenterna icke fakultativt, utan de måste välja den form för äktenskapets afslutande, som prästen bestämmer. Detta är naturligtvis från statens synpunkt en omöjlighet. Det är prästernas samvetsnöd i vissa fall, som skulle berättiga deras vägran, men då blir ju kontrahenternas frihet illusorisk. Samvetsnöden både på detta och andra områden skall jag strax något närmare beröra.

Man har sagt, att civiläktenskapet blifvit infördt i de flesta europeiska länder, och därför bör det vara en laglig form för äktenskaps ingående äfven hos oss. Är detta ett skäl, så är det i och för sig ganska svagt. Märkligt är, att många förändringar på lagstiftningens område vidtagas hos oss på den grund, att de blifvit införda i andra länder, och detta först sedan förändringarna där visat sig allt annat än gagneliga. Och hurudant är tillståndet i detta och andra hänseenden i främmande länder? Herrarne veta mycket väl, att det är allt annat än afundsvärdt. Vårt land har prisats såsom det lyckligaste på jorden, men få våra moderna samhällsförbättrare fortgå i sitt lagstiftningsarbete, befarar jag, att denna lycka snart skall vara slut, och det blir en klen tröst att veta, att tillståndet i andra länder icke är bättre än hos oss.

Jag skall mycket varsamt beröra ett sorgligt förhållande, som kallas samvetsäktenskap och som skulle utgöra ett nytt skäl att bifalla utskottets hemställan. Jag kommer då in på den s. k. samvetsnöden. Vore denna nöd verklig och icke konstruerad, skulle jag vara den förste, som ville afhjälpa den, ty samvetets röst är för mig så helig, att jag under inga förhållanden vill nedtysta densamma. Men är det samvetets röst, som talar vid ingåendet af dessa s. k. samvetsäktenskap? Jag är öfvertygad, att så icke är förhållandet. Samvetet har nog därmed ingenting att skaffa i annan mening, än att förr eller senare komma samvetets anklagelser att göra sig gällande. Hvad är det icke, mina herrar, som i våra dagar talas och göres i samvetets namn, därför att man icke vet hvad samvete är? Det är möjligt, att okunnigheten härom var lika stor i forna tider som nu; men säkert är, att det då fanns så

mycken takt och försynthet, att man icke åberopade samvetet, när man handlade af självviskt egensinne, af sinnligt begär, af fåfänga, ja kanske af dumhet. Och icke kan man väl heller tänka, att det fakultativa civiläktenskapet skall kunna förhindra tillvaron af exalterade personer, som under inga förhållanden vilja underkasta sig någon *laglig* förbindelse. Vår tid kännetecknas i vissa afseenden af en ensidig subjektivism och en falsk individualism, som underkattar de kraf, samhället ställer på den enskilde. Med litet mera ödmjukhet skulle säkerligen denna inbillade samvetsnöd försvinna, och därmed skulle också minskas den andliga nervositet, som nu tär på samhällskroppen.

Jag vågar slutligen påstå, att ingen allmännare önskan finnes i vårt land att få civiläktenskapets användning utsträckt, och är förhållandet sådant, då torde utskottets hemställan icke vara nödvändig, icke ens välbetäckt.

Herr grefve och talman, jag skall icke göra något yrkande, men jag vill tillkännagifva, att om det blir votering, kommer jag att rösta för afslag å utskottets hemställan.

Herr Säve: Liksom den föregående talaren har äfven jag vid de tillfällen, då denna fråga stått under debatt i kammaren, afgifvit mitt votum för afslag, men jag får bekänna, att sedan jag blifvit satt i tillfälle att följa kyrkomötets förhandlingar sislidne höst, har min uppfattning blifvit en väsentligt annan. Jag skall i öfverensstämmelse därmed också tillåta mig att nu yrka bifall till lagutskottets hemställan. Men då jag gör detta, ber jag att få förklara, att jag icke gör det på grund af någon särskild hänsyn till dessa s. k. samvetsäktenskap, som den föregående talaren berörde; dessa äktenskap tror ej heller jag hafva framsprungit ur något verkligt djupare behof, men väl ur en böjelse att åstadkomma en i vidsträcktare kretsar förargelseväckande reklam för den ståndpunkt, på hvilken åtskilliga estetiserande reformatorer i våra dagar ställa sig i kvinnosaksfrågan. Jag tror icke, att de, som vilja ingå dylika förbindelser, i själfva verket hafva den betydelse, att man för deras skull bör utsträcka det fakultativa civiläktenskapet, ty med en sådan utsträckning följer alldeles gifvet ett grunlande hos den stora allmänheten af begreppet om äktenskapets helgd. Jag skall i likhet med den föregående talaren ej heller taga någon hänsyn till lagstiftningen i detta ämne i främmande länder. Jag tror, att utgångspunkten för den moderna lagstiftningen på detta område är att söka i det revolutionära Frankrike och i dess beslut 1792 om ett obligatoriskt civiläktenskap. Med Code Napoléon gick denna lagstiftning ut öfver alla de länder, som voro förenade med Frankrike under det första kejsardömet. Sedan har den gått vidare till andra länder, där blandningen af olika religionsbekännare dock varit vida större än hos oss. Nu frågar

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

äfven jag mig: hafva nu i dessa länder, där civiläktenskapet införts, vare sig såsom obligatoriskt eller fakultativt, begreppet om äktenskapets helgd blifvit starkare eller fastare? Jag tror det icke, och det tror jag vi kunna öfvertyga oss om litet hvar, om vi erinra oss den skönlitteratur, som under de sista årtiondena utströmmat från Frankrike, och i hvilken man så ofta finner äktenskapsbrottet såsom den egentliga pièce de résistance.

Jag har nu här framhållit hvad jag har emot civiläktenskapet; men det finnes dock en annan synpunkt, som för mig är bestämmande, och det är hänsynen till prästen och kyrkan. Hänsynen till kyrkan och prästerskapet nödvändiggör nämligen trots allt, som talar däremot, en utsträckning af civiläktenskapet. Prästen är skyldig att såsom kristliga äkta förbund utlysa och med kyrklig vigsel stadfästa förbindelser, om hvilka han väl vet, att de stå i öppen strid med Frälsarens ord i bergspredikan. Man kan lätt tänka sig, huru svårt detta skall vara för en präst, hvars samvete icke tillåter honom att under det allmänna kärleksbudet underordna dessa Frälsarens ord. För honom blir detta gifvetvis en plåga. Men icke nog därmed. Jag tror icke, att det är kyrkan värdigt att ställa prästen i en sådan ställning, att han för att följa kyrkolagens bud måste anse sig handla mot Guds bud, liksom det ej heller kan vara henne värdigt att tvinga prästen att nedkalla hennes välsignelse öfver kontrahenter, som förneka kristendomens fundamentalläror och som själfva blott af nödtvång underkasta sig den kyrkliga vigseln. Vid sista kyrkomötet erinrade den ärade motionären i denna fråga om en bekant tidningsuppsats, däri det talades om män, hvilka, såsom uttrycket lydde, »förbrukade kvinnor genom att gång efter annan skilja sig från dem och gifta om sig», och han förklarade bestämdt, att han aldrig skulle viga sådana män äfven med risk att blifva suspenderad af det domkapitel, där han själf satt såsom vice ordförande.

Den föregående talaren framhöll, att lagutskottets kläm icke är densamma som kyrkomötets kläm, och det är ju gifvet, att så icke kan vara förhållandet; kyrkomötet såg ju saken företrädesvis från rent kyrklig synpunkt, lagutskottet och motionären från Andra Kammaren betrakta åter frågan såsom en civillagsfråga. För min del får jag dock bekänna, att de motiv, som föranleda mig att yrka bifall till lagutskottets hemställan, företrädesvis äro att söka i det senare momentet af kyrkomötets kläm. Jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på innehållet i detta moment af klämman. Mötet önskar sådana bestämmelser, »att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande presterskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida». Det är äfven härpå motiveringen i kyrkomötets skrifvelse till Kungl. Maj:t går ut. Sålunda får ju Konungen se saken både från Riksdagens synpunkt och från kyrkomötets,

och vid sådant förhållande är jag oförhindrad att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Den omständigheten, att kyrkomötet i denna fråga nu ställt sig på samma sida, där lagutskottet och Riksdagens Andra Kammare redan länge stått, har kommit mig att hoppas, att äfven denna kammare nu skall bifalla lagutskottets hemställan, och jag behåller detta hopp, trots de inlägg, som nu gjorts mot förslaget.

Äktenskapets helgd beror väl egentligen mindre på de former, under hvilka det ingås, än på andra faktorer, kärlek, trohet, renhet. Men från social synpunkt är det tydligen af allra största vikt, att de äktenskapliga förbindelserna knyts under af staten godkända former. De svärmande kvinnoandar, som drömma om ett lyckligare äktenskap utan lagstadgade former, skulle helt visst, om drömmen ginge i fullbordan, snart få skåda, hvilken här af olyckor därmed skulle draga in särskildt öfver kvinnan och barnet. Men då är det enligt min tanke också statens oafvisliga plikt att, såvidt på honom ankommer, tillse, att sådana sociala vådor förekommas, och att sörja för att former för äktenskaps ingående finnas, som af alla kunna anlitas utan hyckleri och utan samvetsnöd. I begreppet samvetsnöd måste väl dock inläggas något mera subjektivt än den näst siste talaren ville tillåta. Men jag kan vara ense med honom däri, att, äfven om civiläktenskap införes, de komma att finnas, som vilja hafva frihet från alla former.

Här har förut, då denna fråga behandlats, påståtts, att det skulle vara ett hinder för införande af valfritt civiläktenskap, att i sådant fall den ena formen komme att ringaktas i jämförelse med den andra. Jag tror icke, att detta påstående är berättigadt. Mot den siste ärade talarens ordande om det revolutionära Frankrike skulle jag vilja frambålla exemplet från det konservativa England. Där har ju valfritt civiläktenskap, såvidt jag vet, utan några olägenheter länge varit infördt, och hvar aktar man formerna, om icke i England? Skulle så vara, att den ena formen skulle blifva mindre aktad än den andra, blefve det väl den civila formen, som blefve den minst skattade; men det är väl bättre att använda en form, om också mindre aktad, än ingen form alls.

Äfven jag har dock en anmärkning mot motionen och på grund däraf äfven mot skrifvelseförslaget. Jag finner dem icke tillräckligt omfattande. Man har icke tänkt på äktenskap mellan medlemmar af svenska statskyrkan å ena sidan och personer, som hvarken äro medlemmar af denna kyrka, bekännare af främmande kristen troslära eller mosaiska trosbekännare å den andra. För sådana äktenskap finnes nu enligt svensk lag ingen som helst form. Till denna senare grupp af personer måste väl också de hänföras, som genom användande af den s. k. nödlögnsparagrafen utgått ur

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmeiser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

svenska statskyrkan utan att sedermera inträda i något främmande trossamfund. Jag hoppas dock, att, då denna fråga en gång kommer att upptagas till behandling af regeringen, äfven denna sida af saken måtte beaktas, och jag ber att få yrka bifall till laguskottets skrifvelseförslag.

Herr Billing: Då frågan om införande af civiläktenskap senast förelåg till kammarens behandling, uttalade jag den meningen att, om och när civiläktenskap skulle införas, det riktigaste vore att välja den obligatoriska formen. Jag är fortfarande af samma mening, men om jag det oaktadt nu icke längre vill fasthålla denna och på grund däraf framställa något yrkande, beror detta därpå, att under frågans behandling vid kyrkomötet framhölls, att stora praktiska svårigheter, särskildt i vissa delar af vårt land, förefunnos att få personer lämpliga att avsluta ett sådant obligatoriskt civiläktenskap samt att, om man införde den obligatoriska formen, följden däraf skulle, synnerligast i glest befolkade trakter af Norrland, troligen blifva, att många kontrahenter afhölle sig från alla lagliga former och i stället enade sig om att föredraga den friare konkubinatsformen. Det är på grund af dessa rent praktiska svårigheter jag ansett mig böra frångå yrkandet att, om civiläktenskap skulle införas, det borde vara obligatoriskt.

Motionären motiverar sin framställning med att citera kyrkomötets skrifvelse, men det har redan från mera än ett håll påpekats, att det är en stor skillnad mellan motionärens yrkande och kyrkomötets hemställan, och denna skillnad ter sig i all synnerhet stor för den, som varit med vid kyrkomötet. Den, som varit detta, vet nämligen, att det för kyrkomötet i hufvudsak varit det rent kyrkliga synpunkterna, som gjorde att man kunde besluta sig för att begära införande af fakultativt civiläktenskap. För kyrkomötet kunde det icke vara fördoldt, att, därest förhållandena nu verkligen äro sådana att de påkalla civiläktenskapets införande, detta icke är ett tecken till framsteg hos vårt folk utan till motsatsen, ett tecken till att det skulle finnas rätt många personer i vårt land, som icke i den allvarliga stunden för äktenskaps ingående skulle vilja motaga Guds välsignelse eller därom bedja. Lika litet kunde det för kyrkomötet vara fördoldt, att civiläktenskapets införande ingalunda vore egnadt att stärka äktenskapets helgd eller att kraftigare än hittills framhålla äktenskapets plikter samt dess oupplöslighet. När kyrkomötet det oaktadt begärde det fakultativa civiläktenskapets införande, skedde det för att undkomma de för många alldeles olidliga missförhållanden, som nu uppstå då vigsel begäres i sådana fall, att den tjänstförrättande prästen åtminstone subjektivt kan känna sig i sitt inre djupt upprörd af att skola meddela den begärda vigseln. Man tänkte särskildt på fränskilda makar, i synnerhet sådana som skiljas gång efter annan och hvilka tydligen

betrakta äktenskapet såsom ett slags kontrakt på behaglig tid och hvilka, på sätt nu lär vara modernt, ingå äktenskap för en tid af t. ex. tre eller fem år. Och kanske ännu mera aktade man på den omständigheten, att man vid vigselakten tvingas att bedja till Gud om välsignelse öfver människor såsom hans tjänare, hvilka dock uttryckligen förklara, att de hvarken tro att någon Gud finnes eller med honom vilja hafva något att skaffa. Det var för att förekomma sådana missförhållanden, som kyrkomötet gjorde sin hemställan. Motionären har nu tagit kyrkomötets motivering, men lämnat det stycke af klämman, hvarpå hela motiveringen går ut.

Om ändrade bestämmelser ang. formen för äktenskaps afslutande.
(Forts.)

Om jag nu icke vill för min del afstyrka lagutskottets förslag, sker det under den bestämda förutsättning och förhoppning, att Kungl. Maj:t skall fästa lika mycken vikt vid kyrkomötets skrivelse som vid Riksdagens eventuella hemställan, och att således de synpunkter, som motionären och lagutskottet här hafva tappat bort, måtte åter uppsökas och blifva beaktade af Kungl. Maj:ts regering. Jag upprepar det, det är uteslutande i denna förhoppning och under denna förutsättning, som jag kan vara med om lagutskottets förslag. När jag det är, kommer jag icke i motsägelse mot mig själf, ehuru jag i kyrkomötet yrkade afslag; ty det gjorde jag hufvudsakligen på den grund, att jag ansåg det icke ligga rätt väl inom kyrkomötets befogenhet att begära civiläktenskapets införande, d. v. s. en ändring på civillagstiftningens område, utan ansåg, att en sådan framställning borde komma från Riksdagen. Såsom frågan nu föreligger, förordad af lagutskottet, har den ju formellt taget kommit från riktigt håll och därmed har den nämnda betänkligheten för mig bortfallit.

Om jag nu frågar, hvad följden månne blifva af det fakultativa civiläktenskapets införande, har det icke kunnat undgå min uppmärksamhet och förvåning att se särskildt uti pressen uttalas de mest storartade förhoppningar rörande frukterna af en sådan åtgärd. Man har till och med gått så långt, att man synes förvänta, att snart sagt alla de i vår tid så öfverklagade missförhållandena på det äktenskapliga området skola häfvas i och med införandet af det fakultativa civiläktenskapet. För min del föreställer jag mig, att följderna däraf skola blifva ganska obetydliga. Jag är fullt förvissad därom, att den allra största delen af vårt svenska folk såväl i staden som på landet, och framför allt på landet, skall fortfarande såsom hittills begära och önska att vid äktenskaps ingående få detta bekräftadt medelst kyrklig vigsel. Så skola nog de allra flesta om icke alla göra, hvilka ännu tro på Guds välsignelse såsom en makt i lifvet och såsom en verklighet, men äfven sådana, om hvilka man kunde tänka sig, att de ej skulle önska någon kyrklig vigsel eller sådana, i afseende å hvilka man från kyrklig synpunkt helst såge att de icke begärde den, jag tror att äfven dessa komma att i många fall begära kyrklig vigsel. Ty,

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps-
afslutande.
(Forts.)*

mina herrar, dessa äktenskapskontrahter, vid hvilkas äktenskapliga förening det bättre sedliga medvetandet sätter frågetecken, känna nog ett behof och en önskan att få sin förbindelse så högtidligt och kraftigt sanktionerad som möjligt just därför, att förbindelserna i sig själfva äro så högst tvifvelaktiga.

Om jag nu tänker på motionären och den klass af svenska medborgare han representerar och från hvilken utgått upprepade framställningar om civiläktenskaps införande — jag kan ju få benämna dem de frireligiösa — tror jag, att icke heller från deras sida civiläktenskapet torde komma att så synnerligen mycket anlitas. Atminstone är min erfarenhet den, att man äfven på det hållet, då det gäller vigsel, hellre önskar den kyrkliga formen än någon annan, och ett bevis därför är den för några år sedan genomförda lagförändringen, som berättigade sådana att erhålla kyrklig vigsel, som förut icke varit därtill berättigade.

Och så kommer jag till den tredje gruppen, den, som jag vill hoppas icke allt för mångtaliga men så mycket mer bullrande gruppen, dessa, hvilka betrakta och behandla äktenskaps ingående på ett så förunderligt lättsinnigt eller lättvindigt sätt. Dessa hafva avancerat längre, än att lagen om det fakultativa civiläktenskapet skulle kunna hejda dem. Det är icke endast och icke djupast och icke i första hand mot den kyrkliga vigseln som deras opposition utgår, den riktar sig lika mycket mot allt hvad den borgerliga ordningen i detta hänseende föreskrifver. Dessa förbindelser ingås så där lösligt icke därför, åtminstone icke i alla eller i de flesta fall, att man har något särskildt emot den kyrkliga vigseln såsom sådan, utan därför att man icke vill vara med om äktenskapet såsom en för lifvet gällande förbindelse med kraf på obrottslig trohet. Mina herrar, jag kan ej underlåta att begagna detta tillfälle för att fästa eder uppmärksamhet på och lägga på edra samveten det faktum, att å det ifrågavarande området råder en den mest förvånande och förfärande förvildning. Jag läste nyligen i någon stockholmstidning en uppsats af en känd kvinnlig författarinna, hvaruti hon klagar öfver en sorts litteratur, som hon betecknande nog benämner kvinnlig rännstenslitteratur. Denna kvinnliga rännstenslitteratur öfversvämmar för närvarande vårt folk och den tränger in eller försöker tränga in äfven i de hem, där man är mån om att utestänga dylik litteratur. Och hvad är det utmärkande för dessa litterära alster? Jo, mina herrar, det är att det icke finnes någonting af det som vi hafva af gudomlig och mänsklig lag lärt oss att i detta hänseende betrakta och anse såsom rätt eller orätt, som får stå fast. Man ej blott ursäktar och försvarar, utan man tillråder och uppmanar till alla slag af brott i fråga om detta område, till hvarje slag af förseelse mot gudomlig och mänsklig ordning. Äktenskapsbrott försvaras och tillrådas, och förbindelser mellan man och kvinna tillrådas och anbefallas, hvilka, bedömda efter vanliga mänsk-

liga känslor, alldeles icke bära något spår af idealitet, utan mycket mera närma sig till sådant, som vi pläga betrakta såsom djuriskt. Sådana litteraturalster äro så mycket mer betecknande, då de utgått från kvinnliga författare — ty det betyder mera, då en kvinna kan skriva sådant, än när en man det gör. — Och herrarne må icke tro, att denna litteratur ej utöfvar någon verkan i lifvet. Tvärtom, man tillämpar råden direkte, och ehuru jag väl kunde hafva något att därom berätta, vill jag dock icke anföra ej offentliggjorda exempel på huru dessa råd blifvit bokstafligen följda. Men vi hafva exempel, som äro offentliggjorda. Man har redan här i dag mera än en gång talat om ett bekant s. k. samvetsäktenskap, jag skall icke yttra mig om det enskilda fallet, men hvad som för mig betyder ofantligt mycket mera, det är, att när man ingår en sådan förbindelse och tillkännagifver det, så kan från rikets högskolor af hundratals unga män och kvinnor sändas en adress med detta innehåll: »det har dessutom hos oss framkallat ett starkt behof att för eder uttala vår sympati, liksom ock vår tacksamhet för det praktiskt betydelsefulla steg ni, helt visst med stor personlig uppoffring, tagit, hvarigenom ni kraftigare än de flesta torde ha bidragit till en för vårt land och folk värdigare tingens ordning i förhållandet mellan kvinna och man». Att man med hundratals underskrifter från ungdomen vid våra högskolor uttalat sin tacksamhet för ett dylikt kraftigt bidrag till genomförandet af »ett värdigare förhållande mellan man och kvinna», det betyder något, och när man vidare ser, att dessa namn till stor del tillhöra från allvarliga hem utgångna unga män och kvinnor, som nog äro sådana, åtminstone många ibland dem, att de icke för sin egen personliga del skulle vilja vara med om någonting dylikt, då finner man, hvart opinionen leder och huru den drager folk med sig. För att anföra ännu ett exempel på huru opinionen i denna sak kan framträda, skall jag läsa upp ett referat ur en tidning. Jag skall icke nämna hvarken tidningens namn ej heller platsen, som omtalas. Referatet afser ett möte af en kvinnoförening, där en folkskollärare uppträdde och bland annat yttrade följande: »att många män och kvinnor med vaket samvete måste hysa betänkligheter, när det gäller att vid äktenskapets ingående svära hvarandra trohet för lifvet, är ju tydligt, så föränderliga som människornas känslor äro. Men sådana personer ställas genom vår lagstiftning i valet mellan att handla emot sin öfvertygelse och ingå det af staten legaliserade äktenskapet antingen genast — eller — vid lifvets slut, då de båda kontrahenternas kärlek visat sig bestå profvet att vara för lifvet. En tredje utväg finnes dock — samvetsäktenskapet». När i en kvinnoförening en folkskollärare kan häfda den satsen, att det är en förlegad uppfattning att i afseende å äktenskapet lofva hvarandra och hålla trohet för lifvet, då ser man, hur långt vi kommit på den slipprika vägen. Det är

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

alldeles förunderligt, huru lättvindigt och lättsinnigt man uppfattar hela frågan om äktenskapet. Jag skall ifrån min erfarenhet under de sista månaderna blott anföra två exempel. Det ena: en hustru öfvergaf sin man och reste utrikes samt anförde som det enda skälet, att hon tyckte, att mannen var tråkig. Ja, mina herrar, ni skratta, men detta är ett faktum; liksom ock att skilsmässan beviljades. Det andra exemplet på, huru lättsinnet har gripit omkring sig, gäller ett par, som ingenting hade emot att vigas kyrkligt; men så hade det gått upp i deras hufvuden, att det skulle vara olämpligt eller oriktigt eller obehagligt, eller hvad det nu kunde vara, att det skulle lysas för dem i kyrkan. Det var således icke den kyrkliga vigseln, som de drogo sig för, utan för lysningen; och så reste de till Köpenhamn för att blifva vigda, hvarefter de kommo tillbaka hit, och så var det mycket krångel, huru det äktenskapet borde anses.

Ja, jag anför detta endast såsom ett bevis på, huru förfärligt lättsinnigt man behandlar dessa saker. Jag gör dock detta nu icke blott för att stå här och klaga, ehuru jag verkligen skulle vilja klaga så högljudt öfver dessa saker, att det kunde gripa människors sinnen, utan jag gör det äfven därför att jag anser, att uti det nu anförda ligger ett bestämdt motiv för nödvändigheten af att man icke stannar vid införandet af ett fakultativt civiläktenskap, utan att denna förändring bör sättas i sammanhang med en mycket mera omfattande förändring utaf hela vår äktenskapslagstiftning. Den här föreliggande frågan kan eller bör eller får icke behandlas enbart för sig, utan den bör ställas i samband med en hel mängd andra frågor. Ja, jag menar, att vi icke endast skola begära en sådan lagförändring, som går i riktning att göra det lätt att skiljas åt etc., utan vi skola på samma gång begära en lagstiftning, som genom andra, mera tidsenliga än nu gällande former och medel ger fasthet och stadga åt de äktenskapliga förbindelserna. Ty därom äro vi väl ändock alla ense, att det väl knappast är något fördärf, som mera tär på själfva rötterna för vårt samhällslif, än om äktenskapet blir på detta sätt alldeles upplöst till sitt väsen. Att det behöfves en allmän förändring i lagstiftningen rörande äktenskapet, det känner den bäst, som i likhet med mig får sitta och pröfva ansökningar om äktenskapsupplösningar. Vi hafva ju de tvenne formerna för äktenskapsupplösning. Den ena är, då domstol dömer. Det härvid vanligast förekommande skälet är det egenvilliga öfvergifvandet. Det är ju alldeles orimligt, att en människa kan resa öfver t. ex. från Malmö till Köpenhamn, därifrån gifva intyg öfver att han icke ämnar återvända för att fortsätta äktenskapet, och så inom 14 dagar af domstol få utslaget, att äktenskapet skall upplösas, och detta sker i öfverensstämmelse åtminstone med gällande lagskipningspraxis.

Den andra formen för att erhålla skillnad i äktenskap är att

af Kungl. Maj:t begära äktenskapets upplösning. För denna procedur gäller följande ordning: först varning för pastor, så varning inför kyrkorådet, därefter dömes till skillnad till säng och säte för ett år, och slutligen kan Konungen, om han så vill, tillåta, att äktenskapet upplöses. Men huru går det nu till? Dessa varningar hafva ju naturligtvis afsett att vara medel till att förhindra äktenskapsupplösning, men huru användas de? Jo, för att komma hastigare till upplösningen, går man till prästen och säger: vi an hålla att blifva varnade. Det har till och med händt, att prästen sagt: nej, det gör jag icke, och då har prästen blifvit åtalad, för att han icke velat varna dem. Det är ett faktum, att så sker, och det upprepas ständigt, att varningarna användas som medel till att erhålla upplösning; men detta är ju en ren parodi, som omöjligen kan få stå kvar! Därefter dömes till skillnad till säng och säte, och därvid hafva, visserligen alltid icke alla, men dock många domstolar gått in på den vägen, att de icke fordra vittnesförhör eller något bevis för öfrigt, utan nöja sig med att kontrahenterna säga: vi tycka så illa om hvarandra, vi hysa sådant hat och bitterhet emot hvarandra, att vi icke kunna fortsätta äktenskapet. Det dömes då utan vidare till skillnad till säng och säte för ett år, och därefter går ärendet till Kungl. Maj:t. Längre kan jag icke följa det. Vill dock påpeka, att det är en oegentlighet, att de underordnade myndigheter, som hafva haft att behandla äktenskaps skillnadsmål i de förberedande stadierna, aldrig få underrättelse om huru ärendet afgöres i den högsta instansen och således icke heller därigenom få ledning för sitt sätt att handlägga ärendet.

Syftet med hvad jag sist anført är att med all den kraft, jag det kan, accentuera, att åtgärder med anledning af Riksdagens eventuella begäran om civiläktenskap icke måtte inskränkas till upp tagande af denna enskilda punkt af äktenskapslagstiftningen. Man bör taga hela denna lagstiftning eller åtminstone hela afdelningen af densamma före i ett sammanhang, och det yrkar jag på så mycket kraftigare, som Riksdagen år 1899 därom har i skrifvelse till Konungen anhållit och som kyrkomötet i fjol har instämt uti och förnyat denna Riksdagens anhållan. Det är under förhoppning och under förutsättning af att Kungl. Maj:t med anledning af denna Riksdagens framställning ville låta anställa en granskning och reformering af vår äktenskapslagstiftning, och att därvid all uppmärksamhet skänkes åt de synpunkter, som 1903 års kyrkomöte framhöll, som jag för min del skall yrka bifall till lagutskottets förslag.

Friherre Palmstierna: Det är naturligtvis mycket svårt för mig att uppträda efter den föregående högt ärade talarens framställning, ehuru han efter min tanke gaf åtskilliga skäl emot bifall till lagutskottets förslag. Då jag emellertid anhållit om ordet och

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

tillåter mig att hysa en annan tanke än de tre sista ärade talarne, så skall jag be att få med några ord omnämna mina åsikter.

Här har nu lagutskottet framkommit med ett förslag på grund af herr Byströms motion. Detta är en motion, som flera gånger framkommit från det frireligiösa hållet och som i fjol afslogs af Första Kammaren mot en minoritet af omkring 30 röster. Motionen har nu återkommit, och man anför nu som skäl för att bifalla densamma det förändrade läge, hvori frågan kommit med anledning af kyrkomötets framställning.

Frågan är då först den: hvad är det kyrkomötet egentligen har gjort? Jo, såsom min uppfattning får jag säga, att kyrkomötet icke alls ställt sig på någon liberal ståndpunkt, ty kyrkomötet har visserligen, såsom det står å sid. 6, anhållit om fakultativt civiläktenskap, men äfven anhållit, »att därvid sådana bestämmelser tillika varda meddelade, att icke kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande må hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida». När man läser igenom denna motivering, därvid kyrkomötet hufvudsakligen fäst sig vid kyrkans värdighet och prästens samvetsnöd, så förefaller det icke alls såsom något liberalt tillmötesgående af yrkandena från frireligiöst håll. Motionären har emellertid väl aktat sig för detta tillägg, och lagutskottet har icke heller tagit det med, utan det är här endast fråga om det fakultativa civiläktenskapet — således efter min uppfattning till en viss grad motsatsen till hvad kyrkomötet har begärt.

Den mening, som kyrkomötet här uttryckt i de sista raderna, torde för öfrigt höra till de fromma önskningarna, ty icke kan jag föreställa mig, att lagutskottet och Andra Kammaren beträffande det fakultativa civiläktenskapet vilja vara med om, att det skall bero på prästen eller kyrkan att säga nej till kyrklig vigsel. Det lär man icke kunna gå in på, synnerligast som kyrkomötet själf säger, att det beträffande exempelvis fränskilda makar stundom kan finnas sådana personer, »som intet ondt gjort, utan blott vore djupt beklagansvärda människor, värda både samhällets och de enskildes kärleksfulla deltagande». Om dylika personer skulle komma och säga: vi vilja hafva kyrklig vigsel, skulle då prästen kunna säga nej? Den lagstiftningen blir det ingenting utaf med, och denna kyrkomötets framställning synes mig därför icke utgöra någon grund för att påstå, att ärendet nu kommit i något ändradt läge.

Det är emellertid icke från kyrkans sida, som frågan om det fakultativa civiläktenskapet framkommit, utan från frireligiöst håll. De därifrån uttalade önskningarna äro ju mycket högljudda, och man hör och ser dem ofta.

Frågan är då: huru många äro dessa personer, som yrka på införandet af civiläktenskap och att slippa den kyrkliga vigseln?

Jag kan naturligtvis icke gissa, huru många de äro, men när man vet, att det egentligen icke äro kvinnorna, utan männen, som hafva dessa önsknigar, så torde 50,000 vara ett mycket högt tal. 50,000, det är 1 procent af Sveriges befolkning.

Om ändrade bestämmelser ang. formen för äktenskaps afslutande.
(Forts.)

Jag ställer då för mig den frågan: om denna 1 procent får denna s. k. fördel, är icke detta till nackdel för de 99 procenten? Det är dessa 99 procentes talan, som jag skulle vilja föra, ty om man inför det fakultativa civiläktenskapet, så likställer man ju den civila äktenskapsformen med den kyrkliga vigseln. Därigenom nedsättes äktenskapets helgd, och det blir endast fråga om ett kontrakt. Ett kontrakt bör ju hvarje hederlig människa hålla, så länge det varar, men det finnes naturligtvis icke det ringaste hinder för att, om de båda kontrahenterna vilja upplösa kontraktet, detta då kan ske utan vidare. Man nedsätter därför efter min tanke äktenskapets helighet. Bland den stora massan af vårt folk är dock ännu uppfattningen om äktenskapet såsom ett heligt förbund fortfarande gällande, och då det för staten är så ytterst viktigt, att äktenskapet hålles i helgd, så vill jag för min del visst icke bidraga till att rubba denna uppfattning, hvarför jag också, herr grefve och talman, anhåller om afslag på utskottets framställning.

Herr Gilljam: Då jag i kyrkomötet haft tillfälle att deltaga i hithörande ärendes behandling, så anser jag mig äfven nu böra säga några ord. Att komma med något helt nytt argument efter den innehållsrika diskussion, som redan ägt rum, kan icke lyckas mig, utan jag har mera för afsikt att framhålla de skäl, som för-anledt mig att biträda kyrkomötets fattade beslut och nu i dag yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Det var samma förhållande med mig, som med en föregående talare, som sade, att han under ärendets behandling i kyrkomötet hade undergått eu icke oväsentlig förändring i sin uppfattning utaf civiläktenskapet. Det var naturligtvis företrädesvis ifrån kyrkans och prästernas synpunkt, som frågan behandlades inom kyrkomötet, men i sammanhang därmed berördes äfven tillräckligt många omständigheter, som mera sammanhänge med den civila sidan af frågan. Den föregående talaren sade, att kyrkomötet i det sista tillägget vid sin kläm har visat, hvad det menat, och att detta tillägg icke beaktats af lagutskottet. Detta är ju alldeles riktigt; men detta tillägg berodde därpå, att kyrkomötet ville hålla sig strängt inom gränserna för sin befogenhet och spara åt Riksdagen att bedöma frågan utur den rent rättsliga synpunkten.

Vore vi här i den lyckliga ställningen, att vi under fullkomligt normala förhållanden hade att välja emellan den kyrkliga vigseln, sådan den hos oss förekommer, och civiläktenskapet, så skulle antagligen icke många af denna kammares ledamöter på något sätt vilja biträda lagutskottets förslag. Men det är icke så.

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

Lagstiftningen får icke nöja sig med att lagstifta blott och bart för normala, lyckosamma förhållanden, utan den måste äfven gripa in, där stora missförhållanden faktiskt visat sig hafva uppkommit och bestå. Man får då söka att med lagstiftningens tillhjälp så mycket som på den vägen kan vinnas råda bot för de allra svåraste konsekvenserna af missförhållandena. Ur denna synpunkt måste jag anse, att det civila äktenskapet är en verklig lycka för en mängd människor. Det är egentligen på hustrurna och barnen, jag tänker. Ett civilt äktenskap är dock en äktenskapsform, som från statens synpunkt skänker kvinnan och barnen alla de rättigheter, som de kunna få genom den kyrkliga vigseln. Staten har för öfrigt utaf det civila äktenskapet den stora förmånen, att det dock innebär en legal form i stället för ett illegalt konkubinät.

Jämväl från kyrkans sida måste ett äktenskap, knutet inför borgerlig myndighet, hafva en ojämförligt större helgd och betydelse än ett sådant utan alla former ingånget. På den grund vågar jag påstå, att, om också äktenskapets helgd hålles bäst fram, dess fana hålles högst uppe genom kyrklig vigsel, äktenskapets helgd dock hålles ojämförligt högre uppe genom det civila äktenskapet än genom det tyvärr så ofta förekommande konkubinätet.

Ser man sedermera uteslutande på kyrkans och prästernas ställning till denna fråga, så måste man äfven medgifva att, då det finnes de mest grundade förhoppningar, att Kungl. Maj:t skall afse jämväl tillägget i kyrkomötets skrifvelse, kyrkan och prästerna i de allra flesta nu förekommande fall skola räddas från den vanskliga och ovärdiga ställning, som de ibland för närvarande nödgas att intaga. Man kan med skäl beräkna, att alla de, som med kyrkan och prästerna icke vilja hafva något att göra, aldrig skola anlita kyrkans och prästernas biträde, när de hafva tillfälle att därförutan under en fullt laglig form få sitt äktenskap bekräftadt. Redan därigenom gör således kyrkan och prästerna en stor vinning. Läger jag då därtill, att jag anser det ligga inom möjlighetens område att med positiva lagbud skydda kyrkan och prästerna emot rena oförskämtheter, som ju nu understundom förekomma, kan jag icke finna annat, än att kyrkan och prästerna äfven på den vägen göra en stor vinst.

Med anledning af denna min uppfattning anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Sörensson: Vi hafva som bekant i Sverige både det obligatoriska och det fakultativa civiläktenskapet redan införda. Detta daterar sig från 1863, då obligatoriskt civiläktenskap första gången infördes, och 1873, då det fakultativa infördes. Det gällde i dessa fall visserligen endast en mycket inskränkt grupp af medborgare, men det finnes dock. Nu är det fråga om att utsträcka det fakultativa civiläktenskapet och utsträcka det till alla, som

icke nu hafva rättighet att ingå sådant äktenskap. Man har målat ut farorna här af i mycket starka färger, men jag tror icke, att det är så farligt, utan jag tror tvärtom, att åtskilligt kan vinnas genom att införa ett fakultativt civiläktenskap.

Om ändrade bestämmelser ang. formen för äktenskaps afslutande.

(Forts.)

Det har sagts, att det skulle medföra svårigheter för många att ingå ett civilt äkten-kap inför mynd gheterna i vårt glest befolkade land, och detta skulle vara skälet till, att man icke velat hafva obligatoriskt civiläktenskap. Jag tror dock, att det finnes ett ändå kraftigare skäl, och det är den religiösa känslan hos en stor del af vårt folk, som utan tvifvel kommer att välja kyrklig vigsel hädanefter liksom hittills, äfven om det fakultativa civiläktenskapet blir infördt.

Man har sagt, att de flesta af Europas länder, där civiläktenskap införts, icke skulle erbjuda några lockande exempel i detta afseende. Jag får då fästa uppmärksamheten på, att i Tyskland, som ju ligger oss närmast, har man obligatoriskt civiläkten-skap, och det har dock en helt annan betydelse än det fakultativa.

Inom våra grannländer Norge och Danmark finnes ju ett civiläktenskap, men man har där icke kommit längre än vi, d. v. s. det är på grund af dissenterlagarna, som civiläktenskap medgifves emellan folkkyrkans medlemmar och främmande trosbekännare. I Danmark har ju frågan stått på dagordningen, men, såvidt jag vet, i dessa dagar fallit, emedan folketinget fordrade obligatoriskt civiläktenskap, men en mycket stor del af landstinget endast ville hafva fakultativt sådant.

Jag tror verkligen, att tiden nu är inne att införa fakultativt civiläktenskap i Sverige. Och om vi i detta hänseende komma att gå något före det norska och det danska folket, så torde det icke skada oss.

Här har uttalats den uppfattning, att Riksdagens lagutskott icke tagit hänsyn till de villkor, som kyrkomötet fogat till sin skrifvelse. Ja, det finner jag ganska naturligt, och skälet därtill har ju redan blifvit förklaradt. Jag är emellertid för min del öfvertygad om att, om lagutskottets förslag bifalles, Kungl. Maj:t skall, när Kungl. Maj:t kommer att behandla denna ganska invecklade fråga, taga vederbörlig hänsyn äfven till hvad kyrkomötet här har anfört och därjämte till andra frågor, såsom den, hvilken nyss här blifvit berörd af talaren på västernorrlandsbänken, i hvilket afseende ju en lucka förefinnes uti hvad lagutskottet här har föreslagit. Huru lagstiftningen skall gestalta sig, det kommer väl Riksdagen framdeles att blifva i tillfälle att bedöma. Under förhoppning, att i det blifvande lagförslaget såväl kyrkomötets som Riksdagens skrifvelse komma att blifva vederbörligen beaktade, anser jag skäl föreligga till att nu bifalla lagutskottets förslag. Jag tror icke, att vårt folk ännu har förlorat så mycket utaf religiöst sinne och religiös känsla, att det kommer att under den

Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)

närmaste tiden fränsäga sig den kyrkliga vigseln. Och jag hoppas, att den civila äktenskapsformen blir sådan, att den skall gifva ändå mera fasthet och helgd åt äktenskapet, än nu är förhållandet. Under denna förhoppning ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr von Möller: Det är naturligtvis för mig synnerligen glädjande att af så många talare få höra, att tiden *nu* är inne för införandet af civiläktenskapet, då jag ju redan för *fyra år* sedan ensam här i denna kammare vågade höja min svaga röst för denna reform, liksom jag äfven i fjol betonade detsamma. Jag vill ej trötta kammaren, efter denna långa diskussion med att upprepa hvad jag två gånger förut anfört i denna fråga, men vill endast stryka under och bemöta hvad några föregående talare yttrat. Jag ber då först att kraftigt få kursivera hvad talaren på västernorrlandsbänken framhöll, och jag hoppas, att, när regeringen behandlar frågan, den kommer att komplettera de ofullständigheter, som nu vidlåda utskottets betänkande med afseende å de fall, som af denne talare omnämnts.

Hvad beträffar talaren på jönköpingsbänken, måste jag bekänna, att jag icke kunde förstå hans bevisföring, ej heller hur han kunde påstå, att det icke vore från kyrkligt, utan från frireligiöst håll, som denna fråga blifvit väckt. Jag ber då att få erinra om, att det var två kyrkans män, professor Rudin och domprosten Personne, som vid sista kyrkomötet väckte motion i frågan, hvilken föranledde kyrkomötets skrivelse. Samme talares statistik var äfven något märkvärdig. Han tog en godtycklig siffra, 100,000, från hvilken han subtraherade 50,000 och så fick han fram 1 % af hela svenska befolkningen. Men man får väl ändå icke medräkna andra än de i äktenskapsåldern varande, icke barn och åldringar.

Jag vill ej här ingå på något bemötande af hvad en af de förste talarne nämnde, men jag kan ej underlåta att protestera mot de hårda ord, som fälldes om samvetet och samvetsbetänkligheterna.

Det har i dag ordats mycket om samvetsäktenskap och jag håller för visso med herr Säve, som sade, att sådant »bidrar att hos allmänheten grumla uppfattningen om äktenskapets helgd», men jag undrar, om det är lämpligt, att vi här uttala oss om dessa människors motiv. Hvad kunna vi veta om de verkliga bevekelsegrunderna, som föranledt dessa personer att handla på detta sätt? Vi böra ej glömma, att det finns ett ord: Dömen icke, så varden I ej heller dömda.

Herr Billing yttrade, att man öfverdrifvit följderna; de komme nog ej att visa sig så stora. Jag vill påstå, att om, som jag hoppas, Första Kammaren nu, om ock sent, uppgifver sitt motstånd

i denna fråga, och att vi således sent omsider få till stånd fakultativt civiläktenskap, fördelarna häraf i allt fall skola blifva ganska beaktansvärda. Jag gifver herr Billing rätt däri, att det blir nog många äfven af fränskilda, indifferent, kanske äfven ateister, som fortfarande komme att begagna sig af kyrklig vigsel för att åt sitt äktenskap gifva ett skimmer af religiositet eller af andra biasikter, men jag tror också, att man ej får underskatta den fördel, som ligger däri, att åt personer, hvilkas samvete — jag begagnar just detta ord — förbjuder dem att använda den kyrkliga vigseln, emedan de t. ex. antingen äro ateister eller ogilla det kyrkliga i vigselformuläret, beredas tillfälle att handla mera ärligt och i öfverensstämmelse med sin öfvertygelse. Jag tror också, att det är en fördel, som ej bör underskattas från *kyrklig* sida, att prästen slipper att dragas ned som medspelare i en ovärdig komedi, för så vidt man vill, att de kyrkliga ceremonierna skola uppbäras af *sanning*.

Om ändrade bestämmelser ang. formen för äktenskaps avslutande.
(Forts.)

Jag ber naturligtvis att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Den näst föregående talaren har haft två yttranden, som förtjäna att något kommenteras. Dels sade han, att det omdöme, som här fällts öfver den nya riktningen och den nya generationen, var för hårdt, och dels förklarade han, att man ej hade rättighet att döma om motiv. För min ringa del anser jag, att de ord, som här framförts dels i den närmast föreliggande frågan, dels ock i den med denna fråga mycket nära sammanhängande frågan om den etiska degenerationen, varit just sådana ord, som varit uttryck för den öfvertygelse, som tvifvelsutan hyses af denna kammare med högst få undantag, och det gläder mig i högsta grad, att dessa ord här blifvit uttalade. Man skulle kunna säga, att en del af de herrar, som yttrat sig om dessa nya tidens tecken, icke känna till vissa detaljer i denna rörelse. De veta måhända ej, att denna etiska degeneration, som biskop Billing beskrifvit, har sin ritual, den liksom andra värdigare kulturer. Och huru lyder denna ritual? Jo, den lyder i sin kortaste form så: att där den härligt uppsjudande fräckheten och den glödheta lidelsen finnas, där — under förutsättning, att dessa två saker förefinnas — där är förbindelsen mellan man och kvinna ett äktenskap; men där den glödheta lidelsen och den härligt uppsjudande fräckheten måhända tryta, där är ett äktenskap, som bildats under kyrkliga eller andra former, icke vidare ett äktenskap. Så lyder degenerationens ritual, och om det om sådana samhällsfenomen här yttrats några allvarsord, så skall det tjäna dem, som uttalat dessa allvarsord, till erkännande och berömmelse. Det är min öfvertygelse.

Nu säges det, att man icke har rättighet att döma om motiv. Nåväl; den förtjänsten har denna skola, att den talar ur skägget

*Om ändrade
bestämmelser
ang. formen
för äktenskaps
afslutande.
(Forts.)*

— fastän, förstås, de värsta ju ej hafva skägg. Den talar tillräckligt tydligt, för att man ej skall kunna misstaga sig om motiven; man behöfver ej vara rädd för att göra falska och orättvisa tydningar. Och det är väl att märka, att det är motivet, som bestämmer handlingens karaktär; motivet är handlingens själ. Efter motivet, d. ä. efter afsikten, — och efter intet annat — skall handlingen dömas. När motivet framträder så tydligt som i hithörande fall, har man icke rätt att tillbakahålla sitt ogillande omdöme. Huru skulle man annars kunna motverka det onda?

Med dessa få ord, herr grefve och talman, skall jag bedja att få instämma i yrkandet om bifall till lagutskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande
N:o 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan;

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda;

Ja — 106;

Nej — 13.

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning åt
lärare vid
fortsättnings-
skolor.* Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 22 och 23 nästlidne mars bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflöningen till lärare vid fortsättningskolor m. m.

Med anledning af en inom Andra Kammaren af herr C. R. Johansson i Jönköping väckt motion (n:o 37) hade Andra Kammaren i enlighet med hemställan af sitt första tillfälliga utskott för sin

del beslutat, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser rörande anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor, enligt vissa i utskottets utlåtande närmare angifna grunder, af hvilka den första lydde sålunda:

»att i fortsättningsskola undervisning skall meddelas i det eller de läroämnen, som vederbörande skolråd eller skolstyrelse bestämmer, dock att i första årsklassen af dylik skola undervisning i hvarje fall skall meddelas i kristendomskunskap, modersmålet och matematik».

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning af
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Första Kammarens tillfälliga utskott hade på anförda skäl funnit sig oförhindradt att tillstyrka bifall till hvad motionären föreslagit rörande läroämnenas bestämmande i fortsättningsskolan.

Beträffande de öfriga grunder, som af Andra Kammarens utskott blifvit föreslagna för de ifrågasatta nya bestämmelserna rörande anslag till lärares aflöning vid fortsättningsskolorna, hade utskottet delat den uppfattning, som Andra Kammarerna redan biträdt, i följd hvaraf enligt utskottets mening ifrågavarande grunder borde affattas sålunda:

att antalet läroämnen i dylik skola bestämmes till minst 3, hvilka af vederbörande skolråd eller skolstyrelse väljas bland de ämnen, som tillhöra lärokurser för den egentliga folkskolan eller folkskolans högre afdelning; dock att i fortsättningsskola, som är afsedd uteslutande för lärjungar, hvilka redan under minst ett år bevistat sådan skola, antalet läroämnen må kunna vara mindre än 3;

att fortsättningsskola i regeln skall hafva en årlig lärotid af 180 timmar och må anordnas antingen med daglig undervisning enligt de bestämmelser, som i detta afseende gälla för egentliga folkskolan, eller ock såsom aftonskola;

att undervisningen i fortsättningsskola skall meddelas af examinerad folkskolelärare (folkskolelärarinna), dock att, där dylik lärare (lärarinna) ej finnes vara i tillfälle eller villig att åtaga sig ifrågavarande undervisning, eller där sådant för undervisningen i särskildt läroämne anses nödigt, vid fortsättningsskola må som lärare (lärarinna) anställas äfven annan person, som af vederbörande skolråd eller skolstyrelse och folkskoleinspektör befinnes för ändamålet lämplig;

att aflöningen till lärare (lärarinna) i fortsättningsskola skall utgå med minst 150 kronor för en undervisningstid af 180 timmar, af hvilket belopp statsverket tillskjuter två tredjedelar eller 100 kronor och vederbörande skoldistrikt en tredjedel eller 50 kronor;

att där fortsättningsskola, som under året nyinrättats och blifvit anordnad såsom aftonskola, eller i hvilken undervisning meddelats i ett mindre antal läroämnen än 3, varit i verksamhet under kortare tid än 180 timmar under ett år, statsbidrag likväl må utgå

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning af
lärare vid
fortsättnings-
skolor.* med belopp, som enligt nyss angifna grunder svarar mot undervisningstiden, dock icke för kortare tid än 60 timmar, samt att hvad nu är stadgadt dels därom, att tillträde till fortsättningskolorna må lämnas endast för de lärjungar, hvilka med goda vitsord genomgått föregående afdelningars kurser, och dels därom, att på landsbygden i fall af behof högst 4 veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid må kunna användas för den fortsatta undervisningen, fortfarande må förblifva gällande.

(Forts.)

I anledning häraf hade utskottet hemställt, att Första Kammaren ville på det sätt biträda Andra Kammarens beslut, att Första Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser enligt här ofvan af utskottet angifna grunder rörande anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor.

Herr Petersson, Lorentz: Utskottet har tillstyrkt kammaren att i hufvudsak biträda Andra Kammarens beslut i nu föredragna ärende, men har rörande grunderna för anslags beviljande till lärare vid ifrågavarande skolor i en punkt haft en annan mening. Det har gått motionärens önskningsar till mötes i fråga om den valfrihet, som skulle tillkomma skolstyrelserna vid bestämmandet af ämnen för berörda skolor. Jag för min del kan ej vara med härom, utan instämmer i hvad Andra Kammaren i enlighet med sitt tillfälliga utskotts tillstyrkande i detta afseende beslutat. Jag tror icke, att det ligger så mycken vikt på valfriheten som därpå, att undervisningen anordnas och bedrifves så praktiskt som möjligt och att så mycket som möjligt afpassas efter lärjungarnes behof. Valfrihet kan emellanåt till och med vålla olägenheter: den kan fresta skolstyrelserna att gifva sig in på otillbörligt experimenterande, den kan leda till så egendomliga kombinationer af läroämnen, att fortsättningsskolan i själfva verket blir en förtäckt slöjdskola, såsom det påpekades under debatten i Andra Kammaren. Nu hafva ju, som bekant, kristendom, modersmålet och räkning alltid betraktats såsom hufvudämnen i våra folkskolor. Och hvarför? Jo, därför att de ansetts såsom så ytterst viktiga för alla lärjungars utbildning, deras kommande ställning i lifvet må blifva hvilken som helst. Jag tror, att dessa ämnen böra betraktas på samma sätt äfven i fråga om fortsättningsskolorna. Bekant är, hurusom läroverkskommittén föreslagit ganska stor valfrihet för lärjungarne i den högsta klassen af våra allmänna läroverk, men den har dock undantagit kristendom och modersmål från de ämnen, som skulle kunna bortväljas. Jag tror, att den åsikt, som ligger till grund för detta kommitténs yrkande, har minst lika mycken giltighet i fråga om våra folkskolor, däribland äfven fortsättningsskolorna. Nyssnämnda kommitté har sagt, att kristendomsämnet intager en

säregen ställning samt att »det intresse, som undervisningen däri afser att tillgodose, åtminstone bör vara gemensamt för alla». För min del är jag ock öfvertygad om, att betydelsen af kristendomsundervisningen, då den rätt bedrifves, knappast kan öfverskattas. Nu är att märka, att enligt senaste normalplan en del af den förutvarande folkskolekursen i kristendom flyttats öfver till fortsättningsskolan; men för öfrigt har ju Andra Kammarens utskott påpekat, att bibelläsning och lifsbilder ur kyrkohistorien lämpligen skulle kunna upptagas som ämnen i fortsättningsskolorna. Jag vill visst icke, att en mängd undervisningstimmar skola tillmätas detta ämne, hvilket därigenom skulle inkräkta på andra — visst icke. Men att göra det möjligt att alldeles utesluta detta folkskolans viktigaste ämne ifrån fortsättningsskolan, det synes mig mycket betänkligt.

Hvad modersmålet angår, kan ju visserligen sägas, att alla undervisningstimmar i våra skolor äro lektioner i modersmålet, eftersom undervisningen bibringas på detta språk, men om man verkligen tar i betraktande, huru ytterst små resultaten äro af den egentliga undervisningen i detta ämne, t. ex. om man aktar på den förmåga att uttrycka sig skriftligt på sitt modersmål, exempelvis i bref, som lärjungarne efter slutad skolgång äga, så får man väl lof att medgifva, att detta ämne väl förtjänar att vara obligatoriskt äfven i fortsättningsskolorna. Detsamma kan sägas om räkning. Men nu har Andra Kammar-beslutet upptagit som tredje obligatoriska ämne »matematik», hvartill utom räkning hör geometri liksom ock i viss mån bokföring, hvadan inom detta ämne en viss valfrihet är medgifven.

På grund af hvad jag nu anfört skulle jag allra hälst se, att Andra Kammarens beslut kunde i oförändrad form godkännas, men då kanske andra yrkanden komma att framställas, har jag för tillfället intet särskildt yrkaude att göra.

Herr von Oelreich: Den föregående ärade talaren har — om jag uppfattat honom rätt — gjort erinran mot att utskottet ansett läroämnena i fortsättningsskolorna kunna få bestämmas genom val, och han ansåg i detta hänseende, att kristendoms-kunskap hade bort få vara obligatoriskt ämne, och jag tror — om jag hörde rätt — att äfven modersmålet enligt hans uppfattning borde få räknas dit. I fråga härom har utskottet observerat och i sin motivering äfven betonat, att, då af de få ämnen, som enligt gällande folkskolestadga tillhöra fortsättningsskolorna och hvilka utgöras af kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning, geometri och teckning, tre ämnen ovillkorligen skola blifva föremål för undervisning i fortsättningsskolan, det icke blir så mycket att välja på och således ej mycket att utesluta. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att man skulle väl kunna öfverlämna åt vederbörande skol-

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rör-
ande anslag
till afloning åt
lärare vid
fortsättungs-
skolor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmler rö-
rande anslag
till aflöning åt
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

råd eller skolstyrelse att bestämma öfver dessa ämnen. Utskottet har också med afseende å fortsättningsskolans ämnen anført, att Kungl. Maj:t redan i proposition till 1877 års Riksdag föreskrifvit, att lärjungarne borde förberedas till insikt och duglighet i de stycken, som närmast hafva afseende på deras blifvande lefnadskall, utan att fortsättningsskolan ändock må tränga in på den egentliga fackbildningens område. Under sådana förhållanden och med hänsyn till den korta tid, som ofta nog kan stå till buds för elever i fortsättningsskolan, torde det ej heller ligga någon fara i att man öfverlämnar åt vederbörande skolråd eller skolstyrelse att välja mellan dessa ämnen och af dem utse, såsom utskottet tänkt sig, tre. För min del tror jag, att det icke är någon fara, och utskottet har också ansett, att man mycket väl kan öfverlåta åt skolrådet att bestämma öfver dessa saker.

Jag har för öfrigt utöfver hvad utskottet anført såsom stöd för sin tillstyrkan af en skrivelse till Kungl. Maj:t ej något särskildt att anföra, och på samma grunder som utskottet ber jag därför att få yrka bifall till utskottets förslag om att biträda Andra Kammarens beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser enligt af utskottet angifna grunder rörande anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor.

Herr Billing: Den siste ärade talaren sade allra si-t, att hans och utskottets yrkande var, att kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut; men utskottet har gjort en ganska väsentlig ändring i Andra Kammarens beslut, en ändring, som jag ej kan anse vara fördelaktig. Andra Kammaren har beslutat att anhålla, att fortsättningsskolans första klass skall såsom obligatoriska ämnen hafva kristendomskunskap, modersmålet och matematik, men detta har Första Kammarens utskott afstyrkt och förordat fullständig valfrihet inom folkskolans ämnen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det är, så vidt jag vet, en ganska ny eller åtminstone en ovanlig utsträckning af en i någon mån tillämplad princip, som härvid skulle göra sig gällande. Att staten skulle lämna anslag till läroanstalter med en så oinskränkt eller åtminstone så godt som oinskränkt frihet att anordna desamma, det är en åtminstone i ganska väsentlig mån ny anordning, som jag icke tror, att man så här lätt skall gifva sig in på. Och då därtill kommer, att de tre ämnen, som Andra Kam-maren beslutit skola vara obligatoriska i första klassen, efter min uppfattning äro af eminent praktisk betydelse, tror jag för min del, att Andra Kammarens beslut i den berörda punkten är förständigare än Första Kammarens utskotts hemställan. Jag vill fästa uppmärksamheten på — och det veta alla, som någon tid kommit i beröring med folkskolans lärjungar — huru märkligt

svaga de äro i fråga om förmåga att skrifva, i förmåga att behandla det svenska språket. Huru hemmastadda de äro i räkning, känner jag ej till. Men det är verkligen svårt för dem att skrifva svenska. Det glömma de också fort bort. Jag är därför öfvertygad om, att modersmålet bör vara ett obligatoriskt ämne i fortsättningsskolans 1:a klass. Därjämte anser jag, att kristendomsundervisning, väl icke i samma form, som förekommer i folkskolan, men i annan form bör vara obligatorisk i denna klass. Vi må komma ihåg, att dessa, som gå i fortsättningsskolan, just tillhöra den ålder, då de unga så synnerligen väl behöfva det moraliska stöd, som kan gifvas dem. Jag tror därför icke, att utskottets betänkande i denna punkt är välbetänt, och därför kan jag icke annat än yrka en förändring i det första *att*-stycket, innebärande upptagande af Andra Kammarens beslut rörande första klassen. Det kan ju också hafva något värde, att icke Första Kam-maren i detta stycke sätter sig emot Andra Kammaren och icke visar sig vilja löpa hastigare än Andra Kammaren.

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning åt
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Men så är det en annan synpunkt, som jag ber att få framhålla. Om herrarne hafva läst igenom detta betänkande — ja, jag förutsätter ju, att så är fallet — om herrarne läst igenom det, tror jag icke, att det kunnat undgå herrarnes uppmärksamhet eller förvåning, att det föreliggande ärendet remitterats till ett tillfälligt utskott. Det är efter min uppfattning så uppenbarligen ett statsutskottsärende, att jag omöjligen kan förstå annat, än att det är ett misstag, att det remitterats till tillfälligt utskott. Då lagen om fortsättningsskolor antogs år 1877, behandlades ärendet af statsutskottet, och sedan hafva mig veterligen alla frågor om vårt folkskoleväsen och om anslag till det behandlats i statsutskottet eller, om man vill vara noggrannare i uttryckssättet, i sammansatt stats- och lagutskott. Så mycket viktigare synes mig vara, att detta ärende behandlats af statsutskottet, som man här helt lättvindigt insmugit en annan grund för statens bidrag till fortsättningsskolor, än som hittills gällt. Nu bidrager staten med hälften, och här har man utan vidare insmugit — jag ber om ursäkt för detta ord — stuckit in, att staten skall betala två tredjedelar. Som herrarna erinra sig, stred man i många år om kofodret, därför att man ej ville rubba proportionen mellan kommunernas och statens bidrag till folkskollärares aflöning. Slutet blef, att staten skulle deltaga i denna som i öfriga aflöningsförmåner med två tredjedelar. Nu stickes här in en bestämmelse, som verkar rubbning i proportionen mellan statens och kommunernas bidrag med afseende å fortsättnings-skolorna. Det är efter min mening oriktigt, att ärendet icke remitterats till statsutskottet, och jag kan icke underlåta att framhålla, att utskottet märkligt nog icke med ett enda ord fäst Riksdagens uppmärksamhet på den nämnda stora förändringen.

Nå, sedan kan det ju blifva fråga om, huruvida saken i sig

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning af
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

själf är god, så att om den ej behöfver vara tvekan. Jag förmodar, att man icke vill säga, att det här blott gäller en skrivelse till Konungen. Ty när Riksdagen skrifer till Konungen om anordnande af undervisning på vissa villkor, däribland att två tredjedelar af aflöningen skola utgå af statsmedel, har Riksdagen naturligtvis med detsamma beslutit, att det skall lämnas två tredjedelar i statsbidrag. Men är det önskvärdt? Jag har alltid ansett det vara af vikt, att en lämplig proportion iakttages mellan kommunernas och statens utgifter för folkskoleväsendet. Staten bidrager nu med två tredjedelar, därför att kommunerna åtagit sig en del naturaprestationer, som göra, att de med afseende å lärarnes aflöning kanske hade något så när motsvarande kostnad mot statsbidraget. Men naturaprestationer komma beträffande fortsättningsskolan icke i fråga, så att kommunerna icke i detta fall skulle få en kostnad, ungefär motsvarande statens två tredjedelar.

Vidare vill jag säga, att ur en annan synpunkt här icke heller finnes samma skäl för staten att betala två tredjedelar som i fråga om folkskolan. Folkskoleundervisningen är obligatorisk, kommunerna måste hafva folkskoleundervisning, måste hafva folkskolor och vidkännas kostnad för aflöning af dessas lärare. Men det står däremot i kommunernas fria skön att anordna fortsättningsskolor eller icke. Då härtill kommer, att frågan ej har någon betydelse för åtminstone de fattiga orterna, utan blott för de förmögna samhällena, stadssamhällen o. s. v., finnes det icke något praktiskt medlidandesskäl att frångå den grundsats, som hittills fått göra sig gällande.

På grund af hvad jag nu anfört skulle jag icke hafva lust att yrka afslag å hela betänkandet, men då man kan komma ifrån de svårigheter och betänkligheter jag påpekat med afseende å ärendets behandlingssätt genom uteslutande af fjärde *att*-stycket, d. v. s. det *att*-stycke, som talar om penningbidrag, skall jag icke yrka afslag. Uteslutes fjärde *att*-stycket, är ju den punkt borttagen, som påkallat remiss till statsutskottet. Jag skall därför taga mig friheten att yrka *dels* den förändring i första *att*-stycket, att detsamma erhåller följande lydelse: *att* antalet läroämnen i dylik skola bestämmes till minst 3, hvilka af vederbörande skolråd eller skolstyrelse väljas bland de ämnen, som tillhöra lärokurser för den egentliga folkskolan eller folkskolans högre afdelning; dock *att* i första årsklassen af dylik skola undervisning i hvarje fall skall meddelas i kristendomskunskap, modersmålet och matematik, samt att i fortsättningsskola, som är afsedd uteslutande för lärjungar, hvilka redan under minst ett år bevisat sådan skola, antalet läroämnen må kunna vara mindre än 3; *dels* ock att fjärde *att*-stycket — »*att* aflöningen till lärare (lärarinna) i fortsättningsskola skall utgå med minst 150 kronor för en undervisningstid af 180 timmar, af hvilket belopp statsverket tillskjuter två tredjedelar eller 100 kronor och

vederbörande skoldistrikt en tredjedel eller 50 kronor» — skall utgå.

Herr Törner: Jag är i mycket ense med den föregående talaren, särskildt hvad den första att-satsen beträffar. Däremot kan jag icke instämma med honom i fråga om den fjärde att-satsen.

Herr Billing har såsom ett skäl för att statsverket icke skulle bidraga till dessa s. k. fortsättningsskolor anfört, att de hufvudsakligast komma att anordnas i förmögnare samhällen, d. v. s. sådana, som själfva böra kunna utan statsbidrag aflöna lärarne vid dessa skolor. Anledningen till att man anordnar fortsättningsskolor i städerna är ofta, att man därigenom vill skaffa sysselsättning åt en del halfstora slynglar, innan de hunnit blifva korfirmerade och skaffa sig arbete, och därigenom hindra dem från att blifva ligapojkar. Men hafva städerna i allmänhet verkligen så goda finanser, att det icke möter några svårigheter för dem att bidraga till dessa fortsättningsskolor? Nej, det hafva de icke. Folkskoleväsendet är i vårt land i allmänhet mycket betungande och det är det ännu mer i städerna, där fordingarna på aflöning och folkskolehus stiga år från år, och dessa fortsättningsskolor blifva således synnerligen dyrbara. Jag tror därför, att det vore en välsignelse, om staten lämnade ett bidrag af två tredjedelar af lärarnes aflöning, emedan man skulle därigenom befordra anordnandet af fortsättningsskolor, särskildt på landsbygden och i viss mån hämma ligapojkarnes tillväxt.

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning åt
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Jag får därför, med instämmande i herr Billings yttrande i fråga om första att-punkten, biträda utskottets hemställan i fjärde att-punkten.

Herr Törnebladh: När man läser utskottets betänkande och hört den diskussion, som med anledning därpå uppstått i kammaren, så kan man icke värja sig för den uppfattningen, att de framställningar, som blifvit gjorda från ena eller andra hållet rörande ämnens fördelning och utsträckning af fortsättningsskolornas verksamhet, på det närmaste sammanhånga med det anslag, som skulle lämnas af statsverket. Så har det varit i motionen och så är det i utskottets betänkande. Här i kammaren åter har af en talare med mycken styrka framhållits, att det icke är skäl att vid den behandling, som nu kommit ärendet till del, göra något uttalande angående storleken af statens bidrag i förhållande till kommunernas. Från ett annat håll åter har sagts, att det är alldeles nödvändigt att göra ett sådant uttalande.

De, som nu stå halft neutrala mellan den af herr Billing häfdade uppfattning och den andra uppfattningen, som häfdats från utskottets sida, få allt mera skäl att tycka, att ärendet icke är tillräckligt utredt för att föranleda en skrivelse från Riksdagen i den

*Ifrågasatt
ändring af
gällande be-
stämmelser rö-
rande anslag
till aflöning af
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

ena eller andra formen, utan att frågan skulle komma att ligga till sig, om den icke afgöres i dag, hvarigenom allt det sväfvande i densamma skulle kunna blifva vederbörligen utredt, och, framför- allt, ärendet vid en följande riksdag skulle kunna komma under behandling af statsutskottet, dit det i själfva verket hör.

På dessa grunder får jag yrka afslag å såväl utskottets fram- ställning som Andra Kammarens beslut.

Herr Billing: Såsom herrarne hörde, då jag sist hade ordet, sade jag, att jag hade lust att yrka afslag, men jag tyckte det vara gentilare att icke göra det. Då nu herr Törnebladh yrkat afslag, skall jag he att få instämma med honom.

Herr Törner: Jag skulle be, äfven jag, att få återtaga mitt yrkande och instämma med herr Törnebladh.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet de med före- liggande yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öf- verförande af medel från de ecklesiastika bostälленas skogsfond till prästerskapets lönereglersfond;

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående an- slag till reseunderstöd åt tekniker för att besöka 1904 års världs- utställning i S:t Louis;

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälfven eller Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tall- sjön inom Norrbottens län;

n:o 59, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatsens sjunde hufvudtitel;

n:o 60, i anledning af Riksdagens år 1903 församlade revi- sorerers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning un- der år 1902; och

n:o 61, i anledning af väckt motion om uppförande i riks- staten af ett reservationsanslag till kostnader för kommittéer eller liknande beredningar;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af väckta motioner angående lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.;

n:o 41, i anledning af väckt motion om ändring af 47 och 48 §§ landstingsförordningen;

n:o 42, i anledning af väckt motion angående offentliggörande af handlingar i patentärenden; och

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt till lag om äktenskaps avslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet; äfvensom

första tillfälliga utskottets utlåtanden:

n:o 6, rörande väckt förslag i fråga om utredning, huru afgifterna till allmänna fattigvården må kunna mellan kommunerna utjämnas;

n:o 7, i anledning af motioner rörande förbud mot utskänkning af öl å lägerplatser samt kasern- m. fl. områden; och

n:o 8, i anledning af motion rörande skyldighet för ägare af järnvägsanläggning, som är så utförd att den hindrar eller försvårar jords afdikning, att vidtaga erforderliga åtgärder för vattenafledning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början aflämnade kungl. propositionen.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,21 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.